

Jak kolonialismus ovlivnil africká a evropská města

19.9.2025 - | Grantová agentura ČR

Kolonialismus je v posledních letech jednou z nejvíce probíraných kapitol světové historie. Je to také argument, který se někdy až zkratkovitě používá pro vysvětlení nebo ospravedlnění řady kulturních a společenských jevů, jež pozorujeme v dnešním světě. Dosud chybí podrobnější analýzy a srovnávací přístupy, které by umožnily porozumět situaci v různých regionech a posoudit, jaké byly skutečně hmatatelné a dlouhodobé vlivy kolonialismu.

Obecně se také zapomíná, že kolonialismus není jen otázka novověké expanze evropských mocností na jiné kontinenty, ale že je nezbytné studovat například i historii kolonialismu islámského světa v Africe a Evropě. Ve svém projektu proto Monika Baumanová a její spolupracovníci zkoumali několik typů kolonialismu, včetně toho moderního evropského ve východní Africe a Střední Americe, a také kolonialismus muslimských států na Pyrenejském poloostrově ve středověku a na pobřeží východní Afriky v novověku. Všechny tyto oblasti mají dlouhou tradici městského osídlení a staveb sahající několik staletí před sledované koloniální období.

Zastoupení budov spojených s křesťanstvím (kříž) nebo islámem (půlměsíc) ve veřejném prostoru v tranzitivním období 15.–17. století, které charakterizuje konec islámského kolonialismu na území Pyrenejského poloostrova.

Veřejná místa jsou oknem do historie

Výzkumnice se zaměřila především na data o nemovité materiální kultuře měst, konkrétně na to, jak epizody kolonialismu ovlivnily veřejný prostor. Ten analyzovala na základě distribuce, struktury a podoby veřejných staveb a prostranství. Veřejný prostor a stavby jsou pro každou společnost důležité nejen proto, že jakákoli změna zpravidla trvá několik generací, ale také protože je třeba postavit nebo přestavět více budov nebo ulic, aby se charakter určité části města skutečně změnil. Klíčovou disciplínou využívanou při výzkumu byla archeologie, ale mezioborový projekt měl také přesah do antropologie a sociální geografie, a to zejména svou reflexí současné podoby historických měst.

V průběhu výzkumu se vědkyni a jejímu týmu podařilo získat cenná data a zdokumentovat dochované kulturní dědictví na pobřeží Indického oceánu. Pro některé archeologické lokality poprvé vznikly 3D modely dochované předkoloniální architektury. Na základě rešerše stávajících i sběru nových archeologických dat v kontextu historických dat z archivů a etnografických pramenů se podařilo zjistit, jak rozdílný měl kolonialismus vliv v jednotlivých sledovaných oblastech. Například ve východní Africe je evropský development dnes patrný zejména v nově založených městech bez předkoloniální historie. Koloniální vliv Ománského sultanátu v této oblasti relativně málo ovlivnil strukturu veřejného prostoru, která je i v dnešních městech srovnatelná s předkoloniálním urbanismem, ale byl naopak zásadní pro transformaci rezidenční architektury.

Kolonialismus byl také v některých oblastech spojený s příchodem jiné náboženské víry. V rámci projektu se podařilo zmapovat, jakým způsobem soupeřilo křesťanství s islámem o veřejný prostor v období 15.–17. století, tedy po zániku Granadského emirátu a nástupu křesťanské moci v této části dnešního Španělska.

Mezinárodní úsilí přináší výsledky

Projekt měl silně mezinárodní charakter a podíleli se na něm výzkumníci nejen z České republiky, ale i z řady dalších zemí včetně Velké Británie, Jihoafrické republiky, Itálie nebo Keni. V průběhu projektu byla navázána intenzivnější spolupráce mezi několika českými a africkými institucemi.

Hlavní řešitelka projektu Monika Baumanová je archeoložka zabývající se zejména středověkou a předkoloniální Afrikou a oblastí kolem Středozemního moře, archeologií staveb a urbanismu. K východní Africe ji přivedla studia na University College London a předchozí výzkumné projekty, na kterých pracovala jako postdoktorandka na univerzitách ve Švýcarsku, Švédsku a Německu. Díky výstupům vzniklým během řešení tohoto GA ČR projektu se Baumanové již nyní podařilo navázat dalším projektem financovaným programem Britského muzea v Londýně, který se dále zaměří na proměny stavebních technik od předkoloniálního období do současnosti.

3D model staveb v centru města na pobřeží Keni, jehož mapování proběhlo v rámci projektu ve spolupráci s geomatiky ze skupiny „Zamani“ z Univerzity v Kapském městě, JAR.

<https://gacr.cz/jak-kolonialismus-ovlivnil-africa-a-evropska-mesta>